

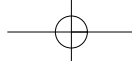
DOSYA

TMMOB Makina Mühendisleri Odası:

Krizin faturasının çalışanlara ve halka kesilmesine, ücretlerin düşürülmesine, işten çıkartmalara, emek düşmanı politikalara ka emekten, sanayileşmeden yana bir Türkiye mümkündür. Bunun iç DTÖ v.b. uluslararası finans kuruluşlarının dayattıkları yapısal u programları reddedilmeli, kamuyu küçülten özelleştirmeler durd devletin ekonomideki yönlendiriciliği artırılmalı; planlama, kalkı sanayileşme ve istihdam yönelimi benimsenmelidir.

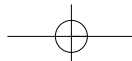
**Türkiye'nin önünde başka bir seçenek bulunmam
Sanayileşme, kalkınma ve halk için bütçe!**

KRİZ, SANAYİ VE

arşı;
in IMF, DB,
yum
urulmalı;
nma,
aktadır;

e MÜHENDİSLER

Küresel Kriz Sanayide Yeniden Planlama Stratejisini Gündeme Getiriyor:

İstihdam ve Yüksek Katma Değer Odaklı Sanayileşme, Krizmatik Ekonomik Bunalımdan Karizmatik Sanayileşmeye Geçiş

Küresel krizin, kapitalist sistemin çözüm-süzlüğünü bir kez daha dünya boyutunda ortaya koyması, reel sektörün darboğaza girmesi ile ulusal bir tartışmanın boyutlarını da genişletti. Artık olayın yalnızca finansal önlemlerle denetim altına alınabileceğine kimse inanmıyor. Yeni paradigmalara gündeme getiriliyor. Neoliberalizmin kalelerinde gedikler açılıyor ve duvarların aşılmağına olan güven alabildiğine sarsılıyor. Her şeye yeniden bakmak, hem de alabildiğine geniş bir perspektifle bakmak zorunlu oluyor.

Eğer sorun bir avuç tekeli sermayenin sorunu olsaydı, ABD başta olmak üzere Avrupa ülkeleri, Japonya ve G.Doğu Asya ülkelerinin pazara enjekte ettiği dolarlar yeterli olabilirdi. Ancak tüm iç pazarlardaki ciddi daralma, geniş emekçi kesimlerin muhalefeti ve yaşam kavgasıyla bütünleşip sistem sorunu olarak ortaya konulmaktadır. Sanayi sektörü de, üretim, tüketim, yatırım ve finansmanı ile ön planda yer almaktadır.

Kriz gelişmiş sanayi ülkeleri kadar, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik dengelemlerini etkilemiş ve sanayi üretiminde gerçek bir düşüş gerçekleşmiştir. Özellikle bazı sanayi alt sektörleri talep daralması ile üretimlerini geçici bir süreyle durdurmuşlardır. Bu durum olağanüstü finansman önlemlerine ve şirket kurtarmalarına karşın gerçekleşmiştir. Küresel para arzını geçmişteki hızlı artışı ve dünya boyutunda hedge fonlar ile ekonomilerde yapay bir refah dönemi yaratması, talebin de pompalanmasını getirmiş ve tüketim piyasalarda bir "mutluluk sıçraması" eşliğine ulaşmıştır. Kriz işte bu geçici refah döneminin, sona ermesine zemin hazırlamıştır.

Türkiye özelinde, iç piyasaya yönelik finansman sektörü fazla yara almış görünmemektedir. Alınan dış kredilerin önemli bir bölümü (190 milyar TL civarında) reel sektörün ihtiy-

acı olarak dış bankalardan sağlanmıştır. Türkiye'de bankalar tüketici kredilerine öncelik tanımış ve yatırıma (dolayısıyla üretime) daha düşük oranda kaynak aktarmıştır. Dolayısıyla talebin önemli ölçüde artışı, bu ikili yaklaşımdan dolayı ortaya çıkmaktadır. Bir başka önemli neden de, ülkemizde "mortgage" sisteminin henüz başlangıç aşamasında olması ve kredilerde çok düşük bir paya sahip olmasıdır. Dolayısıyla finansman sektörü krizin şok etkisini, önemli bir darbe almadan, uzun zamana yaymıştır. Ancak reel sektörde talep daralmasının etkisi (hem iç hem de dış pazarlarda) daha bankalara yansıtacak boyuta erişmemiştir.

Son üç ayın sanayi sektörü göstergeleri ve geçen yıllarla kıyaslanması krizin etkilerinin ortaya çıkmaya başladığını belirlemektedir. Nitekim KOBİ Komisyonumuzun

2008 Ekim ayında aşağıdaki üretim düşüşleri en çarpıcı olanlarıdır:

- Tütün (sigara, puro, pipo tütünleri) % 19,2
- Büro, bilgisayar ve benzeri makinalar %17,5
- Tekstil ürünleri (dokuma, örme v.s) % 17,2
- Deri ürünleri (giyim, saraciye, ayakkabı) %15,6
- Konfeksiyon ürünleri % 13,7
- Elektrikli makinaları üretimi % 12,1
- Madeni eşya ve beyaz eşya sanayi % 11,8
- Kimyasal maddeler üretimi %9,9

değerlendirmeleri, TÜİK istatistikleri esas alındığında, imalat sanayinde Ekim ayı büyümesinin düştüğünü ve aylık değişimin % -6,1 olduğunu göstermektedir. Sanayide on aylık büyüme oranı % 2,2 olarak saptanmıştır. Geçen yıl aynı dönemde bu oran % 6,0 civarında olmaktadır. İmalat sanayi tek başına ele alındığında on aylık dönemin büyüme oranı % 1,2 olarak belirlenmiştir. Keza sanayi endekslerinde de düşüşler ortaya çıkmaktadır. On iki aylık dönem itibarıyla büyüme oranı ise büyük bir olasılıkla % 0,5 - 1,0 arasında gerçekleşecektir.

Sanayide alt sektörler ele alındığında daha somut analizler olanaklı görülmekte ve bazı sanayi dalları krizden daha fazla etkilenmektedir. Değerlendirilen 40 alt sektörden 21'inde üretim düşüşü saptanmıştır. 2007 Ekim'e göre 2008 Ekim ayında aşağıdaki üretim düşüşleri en çarpıcı olanlarıdır:

- Tütün (sigara, puro, pipo tütünleri) % 19,2
- Büro, bilgisayar ve benzeri makinalar %17,5
- Tekstil ürünleri (dokuma, örme v.s) % 17,2
- Deri ürünleri (giyim, saraciye, ayakkabı) %15,6
- Konfeksiyon ürünleri % 13,7
- Elektrikli makinaları üretimi % 12,1
- Madeni eşya ve beyaz eşya sanayi % 11,8
- Kimyasal maddeler üretimi % 9,9

Bu alt sektörlerdeki üretim küçülmelerini, otomotiv ana ve yan sanayi (% 7,1), makine imalat sanayi (% 6,1), ana metal sanayi (% 5,2) ve gıda sanayi (% 3,0) gibi alt sektörler izlemektedir. Bu verilerden görüldüğü gibi, sanayi sektörü önemli bir talep düşüşü ve finansman sıkıntısı ile karşı karşıya bulunmaktadır. Şu ana kadar sanayinin alarm zillerini duyup önlem alınmasına yönelik uyarılar dikkate alınmamıştır. Aralık ayı istatistikleri ise sanayideki üretim düşüşünün ortalama % 16'yı bulduğunu göstermektedir. Bölgesel olarak krizden etkilenen sanayi işletmeleri sayısı da önemli bir gösterge

olmaktadır. Bazı yörelerdeki organize sanayi bölgelerinde ve küçük sanayi sitelerinde üretim düşüşleri çok hızlı olmakta, hatta bir çok işletme üretimine ara vermekte veya firmayı kapatmaktadır. Bu durum özellikle izlenmesi gereken ciddi bir istihdam daralmasını veya açık deyişle işsizliği artıracak tabloyu ortaya koymaktadır.

Çeşitli bölgesel sanayi verileri değerlendirildiğinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki organize sanayi bölgelerinde, Karadeniz bölgesindeki sanayi sitelerinde üretim düşüşleri daha büyük oranlarda almış ve toplam içinde kapanan tesislerin oranı % 15'e ulaşmıştır. İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerindeki organize sanayilerde toplam imalat sanayi üretim düşüşü ortalama % 19'u bulmakta, kapananlar toplam içinde % 11 olarak belirlenmektedir. Marmara ve Ege'de daha az firma üretim kaybını yaşamaktadır. Bu bölgelerde büyük işletmelerin sayısı diğer bölgelere göre daha fazladır. Finansman sıkıntısı görece daha azdır. Yine de kapanan firmaların oranı toplam içinde % 9'u bulmakta, üretim düşüşü ortalama % 12'ye ulaşmaktadır (Ekim sonu kesin sonuçları).

Küçük sanayi işletmelerinin (1-25 işçi arası) yer aldığı küçük sanayi sitelerinde ise tabloyu çizmek zorlaşmakta ancak KOBİ kredileri alanların üretiminin devam ettiği bilinmektedir. Bankalardan sıfır faizli kredi alanlar toplamdan ancak % 7 oranında pay almaktadır. Pek çok küçük işletme, yan sanayi veya taşeron üretim yapan bir nitelikte olduğundan önemli ölçüde talep daralması ile yüz yüzedir, ihracattaki düşüş, ithalattaki daralma, iç pazarda tüketimin azalması, sipariş üzerine çalışan ve kar marjları düşük olan KOBİ'leri krizin çemberine almaktadır. Uzun zamandan beri pazarda ayakta kalmakta zorlanan bu işletmeler, devlet teşvikleri veya vergi önlemleri ile bir süre daha mücadele etmeyi ummaktadırlar. Sanayi sektörü için 2009 yılında sektörel ve bölgesel odaklı yeni teşvik politikasının uygulanacağı belirtilmektedir. Ancak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Sanayi Envanterine göre esasları belirlenecek bu teşvik ve desteklerin, planlamaya yönelik bir strateji içermeyeceği ve istihdam odaklı olamayacağı açıktır.

Türkiye'deki sanayi sektörü 1980'lerden bu yana planlamadan uzak bir gelişme perspektifinin içindedir. Küresel rekabetin talebine göre, pazar ekonomisinin kuralları çerçevesinde üretim yapılmaktadır. Dolayısıyla önemli sanayi alt sektörlerinde yatırımlar azalmış ara malı talebi yurt dışından karşılanabilen bir politikaya bağlanmış, sanayi ortalama % 67 oranında

ithalata bağımlı bir duruma gelmiştir. Dolayısıyla maliyeti düşük hammadde kullanılan sanayi bu jirdi oranları ile yüksek katma değerli ürünler yapamamaktadır. İmalat sanayinin tüm alt sektörleri ele alındığında yüksek katma değerli ürünler toplamdan ancak % 7,8 oranında pay almaktadır. (2007 yılı itibarıyla ihracata konu olan ürünlerin FOB ABD doları üzerinden) 2008 yılının on aylık döneminde ihracatın azalış eğilimine girdiğini ve özellikle otomotiv, tekstil ve demir-çelik gibi ihracatta başı çeken sanayi dallarının üretim darboğazı yaşadığını izlemekteyiz. Yatırımlar azalmakta, üretim ve ihracat düşmekte, ithalat da buna paralel olarak küçülme eğilimine girmektedir. Beklenen cari açık 40 milyar dolar olarak öngörülmektedir. Ekonomideki büyüme oranının yıl sonuna kadar % 1'i ancak bulacağı tahmin edilmektedir. Bütün bunlar ülkede insanların geleceğine olan güveninin kaybolmasına neden olmaktadır. Esas sorun bu noktada düğümlemektedir. Türkiye'de bilindiği gibi kronikleşen bir sorun işsizliktir. Son iki yılın on aylık dönemleri kıyaslandığında; 2007'de % 11,6 olan işsizlik oranı 2008 yılında % 13,4'e çıkmıştır. Gizli işsizler ile artık iş aramaktan vazgeçmiş kronik işsizler hesaba katılırsa bu oranın % 22,0'den % 23,9'a ulaştığı görülmektedir. Her geçen gün üretimi durdurulan veya ara verilen firmalardan çıkarılan işçilerin listeleri yayınlanmakta ve bu oranlar istihdamı olumsuz etkilemektedir. Genç işsizlerde bu oran % 30'a yaklaşmakta, kadın istihdamı ele alındığında ise, hem kadınların iş yaşamına katılım oranı düşmekte, hem de işsizlik oranı % 29 gibi yüksek bir orana çıkmaktadır.

İşsizliğin azaltılması ülkemizin sorunlarının başında gelmektedir. Bu nedenle planlı bir sanayileşmeden, istihdam odaklı bir üretim modelinden söz ediyoruz. Sağlıklı ekonomik yapılarda sanayileşme, önemli bir işgücünün istihdamını da sağlamak ve refahın yükselmesi de sanayideki işçi ücretlerinin artması ile koşut olmaktadır.

Sanayide üretimin artması ve ihracatın içinde yüksek katma değerli ürünlerin oranının yükselmesi yapısal bir değişim ile olanaklı görünmektedir. Üretimin esas unsurlarından biri olan mühendisler, son 15-20 yıldır giderek düşen kalifikasyonları ve ücretleri ile temel işlevlerini yerine getirememektedirler. Mühendisler artık üretimde ve yatırımlarda söz sahibi değildirler. Kurum kültürü adı altında yönetemez ve denetleyemez bir konuma düşmüşlerdir. Üretimin "basit bir elemanı" düzeyinde olup teknolojik gelişmeye ve Ar-Ge çalışmalarına

Türkiye'de bilindiği gibi kronikleşen bir sorun işsizliktir. Son iki yılın on aylık dönemleri kıyaslandığında; 2007'de % 11,6 olan işsizlik oranı 2008 yılında % 13,4'e çıkmıştır. Gizli işsizler ile artık iş aramaktan vazgeçmiş kronik işsizler hesaba katılırsa bu oranın % 22,0'den % 23,9'a ulaştığı görülmektedir.

yabancılaşmışlardır. Bunların daha da uzatıp mühendisin içinde bulunduğu konumu ayrıntılı olarak tanımlamak mümkündür. Çoğu mühendis bunun bilincindedir ve her geçen gün "üretemez ve yönetemez" kılınmasının farkındadır. Elimizde sağlıklı istatistikler olmamakta birlikte, envanter çalışmalarından bulgularla bazı rakamlar vermek mümkündür. makine mühendisleri esas alındığında, meslektaşlarımızın % 20'ye yakın bölümünün işsiz veya gizli işsiz olduğunu söyleyebiliriz. Genç mühendislerde bu oran daha yüksektir. Gelirini tatmin edici bulmayan mühendislerin toplama oranı % 77'yi bulmaktadır.

Mühendisler ayrıca iş güvencesinden yoksundur ve her an işsiz kalabileceklerini bilmektedirler. Daha önceki Bülten yazımızda bunu ayrıntılı olarak işlemiş ve iş güvenliği konusunda da özellikle bazı sektörlerde can güvenliğine yönelik önlemlerin yetersizliğini belgelemiştik. İş kazalarının işçiler kadar mühendisleri de tehdit ettiğini ortaya koymuştuk, bunun örneklerini geçtiğimiz aylardaki gelişmelerden izledik. Bütün bunlar, krizin Türkiye boyutunda kendini göstermesi ile daha da güncel duruma gelmiştir. Yaşamı biz çalışanlara daha da dar ve karanlık kılan bir labirentin içerisine giriyoruz. Piyasayı canlandırmak, tüketimin daralmasını önlemek, finansman akışını hızlandırmak adı altında, tüm emekçilerin alın teriyle kazanacakları "geçim bedelleri" ne göz dikilmektedir. Yaşamı daha da daraltmak isteyenlere karşı "sanayileşmiş, gelişmiş, insanca yaşamı paylaşan bir toplum yapısı için mücadele etmek zorunludur. Bu kriz günlerinde, krizlerin unutulduğu bir dünya için umudumuz bu mücadelede bütünleşmektir.

MMO Krizi Masaya Yatırdı...

Kriz Türkiye'yi vurdu-vurmadı tartışması yapıldursun, 2008 Ocak-Ağustos döneminde, 2007'nin aynı dönemine göre, kapanan şirket sayısı yüzde 48, protestolu senet tutarı yüzde 205 artarak 4 milyar TL'yi aştı ve karşılıksız çek meblağı yüzde 38 artarak 2,5 milyar TL'ye yaklaştı.

Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi olarak şube ve temsilciliklerimizde yapılan söyleşilerde konunun uzmanları ile birlikte ele alındı. Bu konudaki dört söyleşi şubemiz tarafından kitaplaştırılarak üyelerimizin ilgisine de sunulacaktır. Bu çerçevede MMO Kadıköy Temsilciliğinde yapılan Global Kriz konulu panelde ortaya çıkan görüşleri detaylı olarak yayınlıyoruz.

Üyelerinin mesleki sorunları ve ihtiyaçları ile ülke ve toplumun ihtiyaçlarının ayrılmayacağı bilinciyle mesleki ve teknik konuların yanında, sosyal ve kültürel etkinliklere de büyük önem veren Makina Mühendisleri Odası, hem Taksim Merkez binasında hem de altı temsilciliğinde etkinliklerine devam ediyor.

Kadıköy Temsilciliğinde 5 Kasım'da yapılan Global Kriz panelinde ekonomistler Mustafa Sönmez ve Gündüz Fındıkçıoğlu ile Öğretim Görevlisi Dr. Atilla Özsever konuşmacı olarak yer aldılar. Paneli MMO İstanbul Şube Başkanı Vekili Dinçer Mete yönetti.

Ekonomist Mustafa Sönmez, ABD'de baş gösteren, tüm dünyaya yayılan ve depresyona giren küresel krizden önce, Türkiye kapitalizminin, 2002-2006 döneminin ucuz emeğe dayalı büyümesinin ardından, 2007'de zaten inişe geçtiğini, 2007'nin başından itibaren büyümenin yavaşladığını, enflasyonun iki haneye sıçrayarak, işsizliğin kemikleştiğini, cari açığın hızla tırmandığını, dolayısıyla bugünkü krizi sadece dışarıya bağlamanın doğru olmadığını belirterek, Türkiye'nin, son yıllardaki büyümesini ağırlıklı dış kaynak girişi ile gerçek-

leştirdiğini söyledi. Dış kaynak girişinin azalmasının küçülmeyi getireceğini belirten Sönmez, "Türkiye 2001 krizinin travmasını aşamadan 2008'de yeni bir krize girdi. 2008 ikinci çeyreği büyüme oranı yüzde 2'nin altına indi. 2001 krizini aşma ve yeniden büyüme ucuz emekle oldu. Bu insafsız sömürü sayesinde kriz geçiştirildi. 2007'ye kadar süren büyüme, istihdam yaratmadığı gibi, tersine biraz daha işsiz kitlesini büyüttü. 2008'in ilk çeyreğinden geriye 6 çeyrek ya da 1,5 yıl gidildiğinde, ekonomi ortalama yüzde 5-6 büyümesine karşılık, istihdam sürekli geriledi. 2007 verileri, işsizlikte yine okkanın altına kadınların gittiğini bir kez daha gösteriyor. Kadınların işgücüne katılma oranı ancak yüzde 23. Erkekler dünyasında iş bulmayan kadın hızla evine çekildi. Ev kadınlarının sayısı 2007'de 237 bin arttı. Merkez Bankası'nın aylık beklentileri ölçtüğü beklenti anketleri 2007'den itibaren iyi sinyaller vermiyor, beklentilerin kötüleştiğini ortaya koyuyordu. Buna göre, reel kesim güven endeksi 2007 ortalarında aşağı seyrettikten sonra yeniden iyileşmedi, 2008'in ikinci yarısından sonra daha da kötüleşti. Tüketicilerin geleceğe dair güvenleri ise azalıyor." dedi.

Sönmez, Global krizin derininde, dünyadaki gelirin

merkez-çevre ülkeleri arasında adaletsiz dağılımının bulunduğunu, merkezdeki 31 ülkenin, nüfusta yüzde 15 payı olmasına karşılık, dünya hasılasından yüzde 56 pay aldığını, buna karşılık nüfusun yüzde 85'inin yaşadığı 141 çevre ülkesinin, dünya hasılasından yüzde 43-44 pay aldığını söyledi.

Çevre ülkelerine ucuz emek gücünü ve hammaddelerini kullanarak "merkez" için dayanıklı-dayanıksız mal üretme ve ihrac etme rolü veren merkez ülkelerin, içine girdikleri krizle daralınca, krizi anında çevre ekonomilerine yansıttıklarını ve onları da krize sürüklediklerini söyleyen Sönmez, Türkiye'nin Risklerini ise şöyle sıraladı;

- İhracatta yüzde 60 payı olan AB'nin önemli bir daralmaya yönelmesi, talebi azaltması,
- Yoksullaştırıcı ihracata dayalı büyümenin tıkanması
- Dünya krizi ile büyümenin ihtiyacı dış

- kaynağın girişinin azalması,
- Dış borçların ödeme güçlüğü, sıkıntıları
- Türkiye mali sektörünün krizdeki AB'li bankaların kontrolüne girmiş olmalarının taşıdığı risk.
- AKP'nin TÜSİAD ile ve toplumun diğer kesimleri ile gerilemeye girmesi, güven kaybetmesi
- Güneydoğu-Kürt Sorununa barışçı çözümler üretilmemesinin getirdiği gerginlik

EN ZAYIF HALKA, CARİ AÇIK: Dünya krizi karşısında Türkiye ekonomisinin olası hasarının büyüklüğünü belirleyecek en önemli unsur, en zayıf halka durumuna gelen cari açık. Döviz açığı 2002'de 1 milyar dolar bile değilken, dış kaynağa dayalı büyüme sonucu 2007 sonunda 39 milyar dolara çıktı. 2008 Ağustos'una gelindiğinde ise döviz açığı 49 milyar dolara yaklaştı.

CARİ AÇIK/ MİLLİ GELİR ORANI YÜKSEK: Yeni milli gelir serisi ile makyajlansa da Türkiye, cari açık/millî gelir oranı yüksek birkaç ülkeden biri. 2006'da büyüme yüzde 6,1, cari açık/millî gelir oranı yüzde 6,1 olarak açıklandı. 2007'de büyüme oranı yüzde 4,5'a düşmesine karşın, cari açığın millî gelire oranının yüzde 5,7'de kalması dikkat çekici. Bu, daha düşük büyümeye karşın döviz ihtiyacı azalmamış anlamına gelmektedir. 2008'de büyüme oranının düşmesi. Cari açığın ise 50 milyar dolara yaklaşması ile cari açık-GSMH oranı dolayısıyla risklilik de arttı. Durum 2009'da daha zorlaşacak.

DIŞ BORÇLANMADA TEHLİKE: 2001'de 110 milyar dolar dolayında olan dış borçlarda ağırlıklı borçlanan kamu kesimi idi. 2002 sonunda kamu, toplam dış borç stokunda yüzde 50 pay sahibiydi ve Merkez Bankası

ile birlikte dış borçların yüzde 67'si "resmi" nitelikteydi, özel sektörün dış borç yükü ise yüzde 33 idi. Devlete yatırım yaptırılmayarak dış borç ihtiyacı da azaltıldı ama dünyadaki likidite bolluğunun ve düşük tutulan kurun kışkırtmasıyla özel sektör hızla borçlandı ve millî gelirin yüzde 37,5'u oranında dış borç yükü oluştu.

DIŞ BORÇ RİSKİ: Döviz kurunda yukarı doğru bir ani sıçrama olmayacağına güvenen ve dış piyasalardaki faizlerin içeriye göre düşüklüğünü fırsat sayan sanayi ve hizmet kesimi, dışarıdan hızla borçlandı. 2008 ortasında 284 milyar doları bulan dış borç stokunda banka ve özel firmaların payı yüzde 67'ye ulaştı. 140 milyar doları bulan borçlu reel sektörün, artan kurla birlikte yaşayabilecekleri ödeme güçlükleri, hızla banka sistemini de etkisine alabilecek.

YABANCI HAKİMİYETİ: Yabancıların Türkiye içindeki kontrol güçleri pekişti. Üç kanaldan kurulan yabancı hakimiyetinin Türkiye üstünde yarattığı "dış yükümlülük" tutarı Merkez Bankası hesaplarına göre, 2002 yılında 179 milyar dolar iken 2008 ortasında da 487 milyar dolara ulaştı. Böylece, 2004'te Türkiye millî gelirinin yüzde 71,5'i tutarında görünen yabancılara ait yatırım ve kredilerin tutarının 2008 ortasında yüzde 74'e kadar çıkmış olduğu tahmin ediliyor. Global krizde bu hakimiyet artabilir ve el değiştirmeler hızlanabilir

BATIK KREDİLERDE TIRMANMA: Bankaların takipteki alacakları düzenli olarak artıyor. 2008 Haziran sonunda bu rakam 10,8 milyar TL'ye çıktı. Batık kredilerin yüzde 31'i ailelerin kullandığı tüketici kredisi ve kredi kartı borçlarından oluşuyor. Tekstil yüzde 14 payla ikinci sırada, gıda ve inşaat da yüzde 5'er paya sahipler.

YAPRAK DÖKÜMÜ HIZLANIYOR - Kriz Türkiye'yi vurdu-vurmadı tartışması yapıldur-sun, 2008 Ocak-Ağustos döneminde,

2007'nin aynı dönemine göre, kapanan şirket sayısı yüzde 48, protestolu senet tutarı yüzde 205 artarak 4 milyar TL'yi aştı ve karşılıksız çek meblağı yüzde 38 artarak 2,5 milyar TL'ye yaklaştı.

KAYNAK ÇIKIŞI BAŞLADI, HIZLANACAK - Büyümenin lokomotif olan yabancı kaynak, Ekim 2008'den itibaren Türkiye'yi terk etmeye başladı. Artık, batma riski altındaki türlü-çeşitli fonlar, finansal kuruluşlar, gerekirse kazançlarından vazgeçerek çıkmaya başladılar. Özellikle büyük cari açık, astronomik dış borç yüküyle kırılma riski taşıyan Türkiye kapitalizminde borsaya yaptıkları yatırımları kapatıp, açtıkları kredileri, faizi-anaparası ile birlikte toparlamaya, geri çağırılmaya başladılar. Bu çıkışla birlikte döviz kuru büyük artış gösterdi.

KRİZ, MERKEZ'DEN ÇEVREYE YAYILIYOR:

2008 Global krizi, "merkez" ülkelerden ABD'de patladı ve hızla Avrupa'ya, Japonya'ya sıçradı. Ancak, çevre ülkeler kendilerini bu sarsıntıdan kurtaramadılar. Büyümelerini dış kaynak girişi(yabancı doğrudan sermaye ve sıcak para, dış kredi) ile gerçekleştiren çoğu çevre ekonomisi, "merkez"e ihracat yapamama, dış kredi borcunu döndürememe, yeni dış kaynak girişi çekememe sorunu ile karşı karşıya kaldı. Cari açık veren Brezilya, Rusya ve Meksika, çevrenin en büyükleri. Toplam 141 çevre ülkesinin nüfusu, dünyanın yüzde 85'ine yaklaşırken dünya hasılasından aldığı pay yüzde 43 dolayında. Bunlardan Brezilya, Meksika, Rusya, Çin ve Hindistan, çevre ülkelerin hasıladaki payının yarısına sahipler.

Çevre ülkelere ucuz emek gücünü ve hammaddelerini kullanarak "merkez" için dayanıklı-dayanıksız mal üretme ve ihrac etme rolü veren merkez ülkeler, içine girdikleri krizle daralınca, krizi anlamında çevre ekonomilere yansıtılar.

DOSYA

SICAK PARA "MERKEZ"E, ÇEVRE ÜLKELER

KRİZE: IIF (Institute of International Finance) verilerine göre 2006'da 30 çevre ülkesine 566 milyar dolar olan sermaye akışı, 2007'de 900 milyar dolara çıkmış. Ancak 2008 için IIF'nın tahmini 630 milyar dolar, yani 270 milyar dolarlık fire... Ve bu fire 2009'da da 60 milyar dolar eklenerek 562 milyar dolara inecek. 2006-2008 döneminde 30 ülke arasında en çok kaynağı yüzde 45 pay ile 9 çevre Avrupa (Türkiye ve Rusya dahil) ülkesi kullanmış. İkinci sırada G. Kore, Çin ve Hindistan'ın bulunduğu Asya YP'leri var ve payları yüzde 34. Latin Amerikalılara yüzde 16, Afrika ve Orta Doğululara da yüzde 4 pay düşmüş.

Çevreden merkeze geri çekilecek kaynağa en çok Türkiye ve Rusya'nın içinde yer aldığı "çevre Avrupa" bağımlı.

ÇALIŞAN SINIFLARI BEKLEYEN TEHLİKELER

- Etnik ve mezhepsel çatışmaların kışkırtılması
- Neoliberal-gerici AKP iktidarının faşizan bir çizgiye meyli
- Yeni bir pahalılık dalgası
- Tensikatlar, yeni bir işsizlik dalgası
- IMF reçeteleri ile kentlerde ve kırdaki yeni yoksullaşmalar
- Devletin asker-polis bütçelerini artırıp sosyal harcamaları iyice kısması
- Daha fazla özelleştirme, kamusal yoksullaştırma
- Batık banka ve firmaları kurtarmanın faturası
- Borçlu ailelere icra-iflas davaları
- Anti-sendikal saldırılar, anti-demokratikleşme

YENİ PAHALILIK DALGASI:

2007 için yüzde 4 olarak belirlenen tüketici enflasyonu, yıl sonunda yüzde 8,7 olarak gerçekleşti. Bu fiyaskodan sonra 2008 için belirlenen yine yüzde 4'lük enflasyon hedefi revize edildi ve iki haneli enflasyon keskinleşti. Özellikle kurun artışı, enflasyonda artış eğilimleri besleyecek nitelikte. Ancak resmi enflasyon hedefine göre ayarlanan ücret ve

ÇALIŞANLARI BEKLEYEN TEHLİKELER

- Etnik ve mezhepsel çatışmaların kışkırtılması
- Yeni bir pahalılık dalgası
- Yeni bir işsizlik dalgası
- IMF reçeteleri ile kentlerde ve kırdaki yeni yoksullaşmalar
- Devletin asker-polis bütçelerini artırıp sosyal harcamaları iyice kısması
- Daha fazla özelleştirme, kamusal yoksullaştırma
- Batık banka ve firmaları kurtarmanın faturası
- Borçlu ailelere icra-iflas davaları
- Anti-sendikal saldırılar, anti-demokratikleşme

maaşlar, bu durumda reel olarak geriledi. Ücretlilerin alım gücü düşecek, yoksullaşacaklar.

- Sıcak para çıkışı ve TL'den dövize yönelişin yaşandığı her durumda kurlar tırmanacak ve ithal mal ve hizmetin fiyatı artarak fiyatlara yansıtacaktır. Aynı şey borçlanma maliyetlerinin yansıtılmasıyla da yaşanacak.
- Elektrik ve doğalgaz fiyatlarına yapılan zamları yenileri izleyecek.
- Kira, eğitim gibi kalemlerde katılık sürüyor..
- Tarımdaki üretim düşüşleri, gıda fiyatlarını hızla artırıyor, spekülörlere de gün doğuyor.
- Kaotik bir durumda devletin para politi-

kalari ve maliye politikalarıyla sermaye lehine yapacağı her müdahale de enflasyonist etkiler yaratacak. Dolayısıyla bu etkilerin tümü, umulduğu gibi, enflasyonda aşağı doğru değil, yukarı doğru etkiler yaratmaya daha yatkın durumdadır.

YENİ İŞSİZLİK DALGASI: 2008 global krizinin etkileri hissedilmeye başladıkça işsizlik de hızlandı. Tarım dışında resmen yüzde 12, gerçekte yüzde 20 olan işsizliğin daha ileri boyutlara çıkıp hiperleşmesi çok mümkün. Tarımdaki çözülme devam edecek. 2009'da tahmin edilen yüzde 3 büyüme gerçekleşse bile yeni istihdam bir yana, mevcut istihdamda bile düşüşleri gündeme taşıyabilecek.

GELİR BÖLÜŞÜMÜNDE KÖTÜLEŞME:

2000 sonrası bölüşüm kötüleşti. Gelire göre GSMH serileri, tarıma giden gelirin 2000'de yüzde 14,4 iken 2006'da yüzde 9,5'e gerilediğini ortaya koyuyor. Bu, köylülükteki hızlı çözülmenin bir başka göstergesi. Aynı seri, kamu çalışanlarının gelir pastasından aldıkları payın da 5 yılda 1 puan kadar azaldığını, özel sektörde artan ücretli sayısına rağmen bu kesimin payının artmadığını ve 2000'deki düzeyde kaldığını ortaya koyuyor. Aynı kaynağa göre, kar-rant-faiz gelirlerinden oluşan tarım dışı kesim sermaye gelirleri 2000'de yüzde 49 iken 2006 yılında yüzde 56'ya ulaşarak dengeli iyice kendi lehine çevirmiş bulunuyor. Krizde, bu bölüşüm dengelerinin çalışanlar aleyhine bozulması çok muhtemel.

KRİZDE BÜTÇE ÜSTÜNDEN EŞİTSİZLİK ARTA-

ÇAK: Vergide eşitsizlik değilmiyor. Dolaylı vergilerin payı 2007 yılında yüzde 66 olarak gerçekleşti. Dolaylı vergilerden geriye kalan yüzde 34'lük dolaysız vergi payının yüzde 23'ü gelir vergisi. Ancak bu vergi türünde de ağırlığı ücretlilerden, kaynaktan kesilen vergiler oluşturuyor. Bütçeden faize 2007'de bütçenin yüzde 24,4'ü harcandı. Maaşlar ise yüzde 19,5 pay aldı. Yani 2007'de de bankalara, rantı-

yelere giden para, bordro mahkumu memurların maaşlarını geride bıraktı.

ÖZELLEŞTİRMELERLE YENİ KAMUSAL MÜLK-SÜZLEŞTİRME: 1985'ten 2008'in ilk 9 ayı sonuna kadar özelleştirmede ulaşılan gelir rakamı yaklaşık 36,3 milyar doları bulurken bunun yaklaşık 20 milyar doları AKP iktidarında gerçekleşti. Yüzlere KİT ve iş-tiraki, kamu varlığı satılmasına karşılık, özelleştirmeye katkının yüzde 78,8'i, 13 projeden gelmiştir. Özelleştirme gelirleri, bütçe açıklarını kapamada da kullanılıyor. Özelleştirmeden bütçeye aktarılan miktar, toplam devlet gelirlerinin 2004'te yüzde 1'i iken, 2005'te yüzde 2'sine, 2006'da yüzde 4,5'una, 2007'de yüzde 4'üne ulaştı. Krizle birlikte küçülme yaşanacak ve kamu gelirleri azalacağı için özelleştirmeler daha önem kazanacak. Hazine mali arsa satışları, B2 adı verilen orman vasfını yitirmiş arsalar, Haydarpaşa, Galata, İstanbul'un diğer değerli kamu mülkleri satılmak istenecek, böylece yeni bir kamusal mülksüzleştirme dalgası söz konusu. IMF dayatmasıyla da yeni özelleştirmelerle kamu bankaları, enerji kurumları, rantı yüksek araziler satılarak yeni kamusal mülksüzleştirmeler hedeflenecek.

AİLELERDE İCRA-İFLAS KORKUSU: Tüketici kredisi ve kredi kartı harcaması kısırtmalarıyla özel tüketim artışlarına dayalı talep genişletilmiş, aileler, akıllı çelici reklamlarla daha çok borçlandırılmış ve tüketime yönlendirilmiştir. 2008'in 8'nci ayında ailelerin borç yükü 112 milyar TL'yi geçerken, krize haneler ağır bir borç yükü altında girmiştir. Borçların ödenmesinde yaşanacak güçlükler, bir dizi icra-iflas, beraberinde aile içi faciaların yaşanmasını getirecektir.

VERGİDE BÜYÜK ADALETSİZLİK- Büyük gelir eşitsizliği olan Türkiye'de, gelir uçurumunu bütçe üzerinden daraltmak mümkünken, tersine vergi ve harcamalarla eşitsizlik büyütülüyor. Vergilerin ağırlığı, gelir vergisi yoluyla "doğrudan"; tüketim harcaması yaparken de "dolaylı" olarak çalışan sınıftan alınıyor, şirketler, bankalar, varlıklı sınıf gücünün çok altında vergi ödüyor.

-2008'in ilk 9 ayında vergilerin üçte

ikisi yine dolaylı vergi olarak toplandı. Alt ve orta sınıflar benzin, doğalgaz, telefon kullanırken, tüketim malı içki, sigara alırken dolaylı vergi ödedikleri gibi, ücret ve maaşlarıyla da en önemli vergi mükellefleri oldular. - Vergide yüzde 22 olan gelir vergisinin ağırlıklı kısmı 10 milyonu aşkın işçi-memur tarafından ödeniyor. - Banka ve şirketlerden alınan kurumlar vergisinin payı ise yüzde 10'un altında. - Varlıklı sınıfın mülkiyetinden alınan vergiler ise yüzde 3'ün altında.

DOLAYLI VERGİ ADALETSİZLİĞİ- Vergilerdeki payı üçte ikilik büyüklüğe ulaşan dolaylı vergilerin çoğunu, gelirlerinin tümünü harcamak zorunda olan ve harcarken vergilendirilen, alt ve orta sınıflar ödüyor. Dolaylı vergilerin yüzde 31'i ithal malları üstünden alınırken akaryakıt ve doğalgaz tüketimi üstünden de yüzde 22'si sağlandı. İçki -sigara-kola tüketicileri dolaylı vergilerin yüzde 12'sini öderken, telefon faturalarından da yüzde 4'ü alınıyor.

VERGİNİN YÜKÜ ÇALIŞANLARDA- Dolaylı vergi, bir yana, doğrudan vergilerin yükü de çalışanların üstünde. Çalışanların üstünden alınan vergi ve sosyal güvenlik primlerinin oranı yüzde 82, bazı sektörlerde yüzde 90-100 arası.

BÜTÇE HARCAMALARINDA ADALETSİZLİK: Bütçe, rantiyelere, baskıcı devlet aygıtlarına öncelikle ayrılırken eğitim, sağlık, yoksulluğu azaltma hizmetlerinde devlet harcamaları hep geride kalıyor. İhtiyaç duyduğu kaynakları hakça bir vergileme sistemi ile toplayamadığı, dolayısıyla devasa boyutlu borçlanmalara gittiği için bütçe-

sinde faizin yani en önemli yerin yıllardır hiç azalmadığı Türkiye'de, bütçe tam bir adaletsizlik tablosudur.

BÜTÇE, RANTİYEYE, SİLAHA: Bütçede öncelik, rantiyelere, baskıcı devlet aygıtlarına verilirken, eğitim, sağlık, yoksulluğu azaltma hizmetlerinin kaynak talebi hep geride kalıyor.

İhtiyaç duyulan kaynaklar, hakça bir vergileme sistemi ile toplanamıyor. Dolayısıyla devasa boyutlu borçlanmalara gidiliyor. Bütçede faiz en önemli yeri tutuyor. Hem vergi hem harcama ayağı ile bütçe adaletsiz ve emekten sermayeye kaynak aktarmanın bir başka aracı.

BÜTÇEDEN EN ALTTAKİLERE YÜZDE 6- Faizin bütçenin dörtte birini yuttuğu 2008'in ilk 8 ayında, tarıma, yoksullara, küçük esnafa, sahipsiz çocuklara ayrılan pay toplamda bütçenin yüzde 6'sının altında kaldı.

- Tarıma, doğrudan gelir desteği, destekleme ödemeleri ağırlıklı verilen bütçe desteği, bütçenin yüzde 3,6'sında kaldı.
- Yılın tamamında tarım için ayrılan 5,4 milyar TL'nin yüzde 95'inin ilk 8 ayda harcandığı görülüyor. Öngörülen ödeneğin, özellikle yerel seçimler dikkate alınarak aşılması muhtemel görünüyor.
- Bütçeden, milyonlarca küçük sanayici için, KOBİ'ler için 8 ayda ancak 362 milyon TL'lik bir destek çıkabildi.
- Sayıları 12 milyona ulaşan yoksullara yeşil kart ile verilen sağlık harcamaları 2,6 milyar TL ve diğer eğitim, giyecek- yiyecek, konut yardımları ilk 8 ayda 600 milyon TL'de kaldı.
- Böylece yoksullara bütçeden ayrılan pay 3,2 milyar TL ile toplamın yüzde 2,2' sini ancak buldu. Bir başka deyişle, yoksullara ayrılan bütçe payı, faiz bütçesinin yüzde 8'inden ibaret kalırken, ordu-emniyet bütçesinin de ancak beşte birine ulaşabildi.
- Bütçeden Çocuk Esirgeme Kurumu'na yapılan transferler ise sadece 228 milyon TL'de kaldı.

KRİZE KARŞI SOSYAL DAYANIŞMA PROGRAMI: Emekçi sınıflar için nihai kurtuluş, herkesin yeteneğine göre

DOSYA

emek koyduğu ve o ölçüde pay aldığı toplumsal bir dönüşümdedir. Bu amaca dönük, bu hedefe ulaşmayı kolaylaştıracak araç önlemleri ise makro politikalar ve sosyal önlemler olarak şöyle sıralıyoruz;

- Makro politikalar
- IMF'den uzak durulmalı, çalışanların katılımıyla yeniden beş yıllık ve yıllık planlar yapılmalı, planlar kamuya emredici, özel sektörü özendirici olmalıdır.
- Yeni planlama döneminde kamuya enerji, ileri sanayileşme ve bölgesel adalet sağlama görevleri verilmelidir. Özelleştirmeler durdurulmalıdır.
- Zordaki firma ve bankalar kamulaştırılırsa yönetimleri çalışanların özyönetimine bırakılmalıdır.
- Gümrük Birliği askıya alınmalı, yıkıcı ithalat önlenerek yerli üretim ve istihdam desteklenmelidir.
- Sermaye hareketlerine kısıtlama getirilmeli, dış yatırım yerine iç yatırım özendirilmeli, sıcak para giriş ve çıkışına kontrol getirilmelidir.
- Yerel yönetimlere daha çok yetki ve kaynak sağlanmalı, vergi reformu yapılmalı, iç borçlar yeniden yapılandırılmalıdır.
- Güneydoğu -Kürt Sorununa barışçı çözüm paketi geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

Sosyal Önlemler

- 2009 bütçesinden hane halkına, tarıma, küçük işletmelere daha çok ödenek ayrılmalıdır.
- Yeşil Kartlı yoksullara bütçeden doğrudan gelir desteği ödeneği ayrılmalıdır.
- Savunma-güvenlik harcamaları azaltılıp, eğitim-sağlık bütçesi artırılmalıdır.
- İstihdamı koruma-artırma politikaları geliştirilmelidir.
- Hane halkı borç ödemelerine kolaylık getirilmelidir.
- Nüfusun yüzde 1'ini oluşturan süper var-

lıklı sınıftan servet vergisi alınmalıdır. • Ücretten alınan gelir vergisi oranı düşürülmeli, şirketlerden, serbest meslek sahiplerinden güçlerine göre daha çok vergi alınmalıdır. Vergi kaçakçılığının, yolsuzlukların yaptırımı ağırlaştırılmalıdır.

Ekonomist Gündüz Fındıkçioğlu ise uluslararası ekonomik krizin gelişimi ve olası sonuçları üzerine bilgi verdikten sonra krizin Türkiye'ye etkilerine değindi. Fındıkçioğlu, Bankacılık sektörünün toplam sendikasyon ve seküritizasyon borcunun 2008 Temmuz itibari ile 25 milyar USD seviyesinde; Sektörde bankalara borçlar 67.7 milyar USD iken, sendikasyon ve seküritizasyon kredilerinin payı toplam borçlar içinde %37, sektör bilanço büyüklüğü içinde %4.5 seviyesinde; Sendikasyon kredileri toplam sendikasyon ve seküritizasyon kredilerinin %52'si seviyesinde olduğunu söyledi.

Reel Kesim Borç Stoku için ise halka açık 7 banka, sendikasyon ve seküritizasyon borç stoğunun yaklaşık %75'ini taşıdığını. Eylül ayı itibariyle 2008 yılına ait 8.3 milyar USD'lik geri ödemenin yaklaşık 4.6 milyar USD'lik kısmı gerçekleştiğini, karşılığında yaklaşık 5.8 milyar USD borçlanıldığını; takip ettikleri bankalarda 2008 yılı içinde geri ödenecek kalan sendikasyon kredisi tutarının 3.3 milyar USD, seküritizasyon kredileri ile birlikte toplam 3.6 milyar USD seviyesinde gerçekleştiğini belirtti.

"Son açıklanan verilerle 12 aylık cari işlemler açığının 47.1 milyar dolara ulaştığını görüyoruz. Emtia piyasası ve dış ticaret rakamlarını da göz önünde bulundurarak 2008 yılı Cari İşlemler Dengesinin en az 49-51 milyar dolar seviyesinde açık vermesini bekliyoruz.

Finans hesaplarının son kalemi olan rezerv varlıklarının içinde bulunan resmi rezervler, 2007 yılının Ocak-Temmuz döneminde 7.8 milyar dolar artmışken, bu yılın aynı döneminde artış 659milyon ABD doları seviyesindeydi." şeklinde konuşan Fındıkçioğlu, beklentileri ise şöyle sıraladı: "Bankalar sendikasyonlarda genel olarak artan maliyetlerle ve istenen meblağlarda yenileyememe riskiyle açıkça karşı karşıyadır. Buna yerli bankalar da dahildir.

Bu ayın önemli hikayesi Rusya'nın ciddi sorunlara gömülmesi olup, bunun nedeni son likidite çekilişi değildir. Olay 7 Ağustos günü Gürcistan müdahalesiyle başladı. 45 milyar USD sendikasyonla karşı karşıya olan Rus bankacılık sistemi Rusya'yı Kazakistan CDS'leriyle paralel harekete soktu. Borsanın 3 gün kapanması olağanüstü bir olaydır ve Rus bankaları halka arz planlarını belirsiz bir geleceğe ertelediler. Rusya olayı önemli siyasi özelliklere de sahip görünüyör.

Bu ayın enflasyonunda yıllık bazda değişim beklemiyoruz. Beklentimiz büyüme hızındaki düşüşün hızla belirginleşmesi ve 2009'a yayılmasıdır. Kur hareketi doların değer kaybına paralel olmayacaktır. Bu ay kırılma olmasını beklemiyoruz fakat cari açığın finansman kalitesindeki bozulmanın yakında dayanılmaz noktalara ulaşması beklenmelidir.

Hazine bakanı Paulsen ve G.W. Bush son önlemlerin yetmemsi halinde durumun kötüye gidebileceğini veciz biçimde açıkladılar. Hatta ABD Başkanı George Bush Finansman paketinin başarısızlığa uğramasının Wall Street'in ötesinde geniş sonuçlar yaratacağını belirtti. Bu arada açıklanan planın ikincil etkileri de tartışılmaya da başlandı. Planın ABD'nin borç stokunu GSYİH'nın %70'ine yani tarihinin en yüksek seviyesine yükseltecek. Bütçe açığının 1 trilyon dolara ulaşması bekleniyor. Piyasadaki para miktarının artmasının enflasyonunu yükselteceği, Fed'in faiz indirme olasılığının artacağı tahmin ediliyor.

Sonuç olarak, doların hızla değer kaybedeceği öngörüülüyor. Mevcut durumda ABD'nin borç stoku GSYİH'nın %68'ine denk gelen 9,6 trilyon dolar, bütçe açığı 500 milyar dolar seviyesinde bulunuyor.

Doların değer kaybı zaten halen sürüyor. Bununla bağlantılı olarak petrol fiyatlarında yeni yükselişler görülebilir. Altın yakın ve uzak geleceğin önemli yatırım araçlarından olacak."

Konuşmacılardan Öğretim Görevlisi Atilla Özsever ise krize karşı emek mücadelesi konusunda hazırladığı sunumunda; 1994 krizinde işçi sınıfının karşı koyuşu sonucu

siyasi konjonktürün Çiller Hükümeti'nin düşmesine yol açtığını, 2001 krizi sırasında işçi sınıfı ve emek güçlerinin geri çekildiğini ve Derviş'in Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının, 15 günde 15 yasa geçirerek ve çalışma yaşamında esneklik uygulamasını getiren yeni İş kanununu yürürlüğe sokarak büyük ölçüde uygulandığını belirtti.

Özsever, "2008 krizi sürecinde de sermayenin talepleri öne çıkmaya başlamış ve işçilerin elinde kalan son haklarından kıdem tazminatına yönelik saldırılarda gündeme gelmiştir. Sermaye kesimi, işten çıkarmalar karşısında kıdem tazminatı ödentilerinin İşsizlik Sigortası Fonu'na biriken paradan karşılanmasını istemektedir." dedi.

Özsever emek cephesinden çözüm konusunda şunları söyledi: "Krizle karşı anti kapitalist bir perspektifi bulunan ve krizin yükünün çalışanlara değil krizin oluşmasına neden olan sermaye sınıfına yüklenmesini esas alan bir emek programı ortaya konmalıdır. Bu anlamda DİSK, KESK, TTB, TMMOB gibi emek ve meslek kuruluşlarının yanı sıra

"Krizle karşı anti kapitalist bir perspektifi bulunan ve krizin yükünün çalışanlara değil krizin oluşmasına neden olan sermaye sınıfına yüklenmesini esas alan bir emek programı ortaya konmalıdır. Bu anlamda DİSK, KESK, TTB, TMMOB gibi emek ve meslek kuruluşlarına büyük görev düşmektedir."

Türk-İş içersinde de mücadeleci anlayışı benimseyen sendikaların katılımı ile krize karşı bir platform oluşturulmalıdır. Bu platform bünyesinde sermaye dışı kesimlerin de katılımının ve desteğinin alınması önemlidir. Çiftçi, küçük esnaf, emekli hatta barolar da böyle bir platform bünyesine yer alabilmelidir.

Kriz platformunun yerel ayakları da bulunmalıdır. Şubeler düzeyinde, organize sanayi bölgelerinde işten çıkarılanları, işsizleri de içine alacak örgütlenmelerin büyük yararı olacaktır. Uzun vadeli olarak kriz platformunun bir Emek Cephesi'ne dönüşmesi ve yaklaşan belediye seçimlerinde işçi adayları da çıkarabilmesi dikkate alınmalıdır.

Platformun talepleri arasında kıdem tazmi-

natına dokunulmaması, özelleştirilmelerin durdurulması, işten çıkarmaların önlenmesi, kriz nedeniyle kapanmak durumunda kalan işletmelerde işçi denetimine geçilmesi, işsizler için bir dayanışma fonu oluşturulması, asgari ücretin vergi dışı bırakılması, haftalık çalışma sürelerinin 40 saate indirilerek işten çıkarmalara karşı önlem alınması, sosyal güvenlik yasasıyla ilgili olarak çalışanların ve emeklilerin hak kayıplarına yol açan uygulamalara karşı çıkılması, muayene ücretleri ve katkı paylarının artırılmaması gibi öneriler gündeme gelebilir.

Sermayenin geniş çaplı işten çıkarma gibi ilk saldırısına karşı büyük bir eylem düzenlenmeli, miting yapılmalı, böylece emek güçlerine moral destek de sağlanmalıdır."

İşsizliğe ve Yoksulluğa Hayır! Emek ve Demokrasi Mitingi 22 Şubat Pazar Günü Yapılacak

DİSK, KESK, TMMOB, TTB, TÜROB, TÜDEF ve ÇİFTÇİ-SEN, 22 Şubat 2009 Pazar günü İstanbul'da emek ve meslek örgütlerinin katılımıyla **"İŞSİZLİĞE VE YOKSULLUĞA HAYIR! EMEK VE DEMOKRASİ Mitingi"** gerçekleştirecek. Örgütler 14 Ocak 2009 tarihinde DİSK Genel Merkezi'nde düzenledikleri basın toplantısıyla mitingin ve eylem takviminin duyurusunu yaptı. TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı'nın da katıldığı toplantıda ortak açıklama DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi tarafından okundu. **ÇAĞRIMIZ VAR!**

Kriz bir işsizlik krizine dönüşüyor. İşsizlerle birlikte çalışan yoksulların sayısı artıyor. Küresel krizin yanında AKP iktidarının izlediği ekonomik politikalar emekçi sınıfların çalışma ve yaşam koşullarının daha da kötüleşmesine sebep oluyor.

Kriz Türkiye'de emekçileri teğet geçmiyor! Krizin ülkemizdeki etkileri yaygın ve kitlesel işten çıkarmalar olarak yaşanıyor. Resmi işsizlik oranı Kasım ayında yüzde 10,3 olarak açıklanırken, rakamlar tırmanıyor. Krizin alevleri bazı sektörleri yalarken tarım sektörünü yakmaya başladı. Her 50 saniyede bir çiftçi meseleğinden oluyor.

Biz emek ve meslek örgütleri olarak krize ve krizin yarattığı sonuçlara yönelik EMEK CEPHESİ'nin sesini yükseltme amacıyla mücadelemizi birleştirme ve ortak bir program etrafında yürütmeye kararlılığımızdayız.

Acil çalışma ve mücadele programı olarak; 1- Krizin yolaçtığı işten çıkarmalara, işyerlerinin kapatılmasına karşı, işsizliğe, pahalılığa ve yapılan zamlara karşı örgütlerimizin verdikleri mücadeleler ortaklaştırılacak ve dayanışma yükseltilecektir, 2- Kriz karşısında yalnızlaşan örgütsüz halk yığınlarının mücadelesine güven verecek, örgütlü ya da örgütsüz, kriz mağduru bütün insanları yalnız bırakmayan bir anlayışla sorunlarının çözümü için kamuoyu oluşturulacaktır. 3- Yapılan zamlara sessiz kalmayacak en etkili muhalefetin oluşturularak zamların geri alınması için mücadele verilecektir. 4- Kamu emekçilerinin hukuk karşısında defalarca tescil etmiş toplu sözleşme haklarının hayata geçmesi için çalışılacaktır. 5- İllerde kurumlarımızın planladıkları etkinlikler birleştirilecek, yerel birimlerimizin ortak etkinliklerine merkezi destek verilecektir. 6- Ocak ve Şubat aylarında "Krizin

bedelini ödemeyeceğiz" şiarıyla ülke çapında bir kampanya yürütülecek ve değişik bölgelerde mitingler, kapalı salon toplantıları, bildiri dağıtımları, paneller etkinliklere daha geliştirilerek devam edilecektir. 7- Ortadoğu'da, ülkemizde sürdürülen savaş politikalarının yarattığı dram bütün şiddetle devam etmektedir. Özellikle İsrail'in Filistin'de sürdürdüğü saldırgan savaş politikalarına karşı mücadelenin yükseltilmesi ertelenmez bir görev olarak karşımızdadır. Bu nedenle başlatmış olduğumuz **"FİLİSTİN İÇİN SES VER"** kampanyamızın geliştirilmesi ve Filistin'le dayanışma eylemlerinin çeşitlendirilerek yükseltilmesi konusunda çaba harcayacağız. 8- Mart ayında yapılacak seçimleri de gündemimizde tutarak 22 Şubat 2009 Pazar günü İstanbul'da emek ve meslek örgütlerinin katılımıyla **"İŞSİZLİĞE VE YOKSULLUĞA HAYIR! EMEK VE DEMOKRASİ Mitingi"** gerçekleştireceğiz.

Bütün emek ve demokrasi güçlerini başta İstanbul mitingi olmak üzere yapılacak eylemlere katılmaya, destek olmaya, omuz vermeye çağırıyoruz.

DİSK - KESK - TMMOB - TTB - TÜROB - TÜDEF - ÇİFTÇİ-SEN

DOSYA RÖPORTAJ

Dudullu Organize Sanayi Bölgesi Müdürü Murat Fırat: Kriz'in Sanayi Sektörüne Etkileri

Bu sayımızda "Kriz ve Sanayiye Etkileri" konulu dosya çalışmamızda Marmara Bölgesi'nde sanayi açısından çok önemli bir yere sahip olan Organize Sanayi Bölgelerine (OSB) yer verdik. Bu kapsamda İstanbul Sanayisi içinde önemli bir yere sahip olan Dudullu Organize Sanayi Bölgesi Müdürü Murat Fırat ile bir röportaj yaptık.

> Murat Bey, yaşadığımız küresel kriz önce ABD'de Mortgage kredilerinde başladı, finansman sektöründe bankalara ve finansman şirketlerine ulaştı, şimdi de reel sektörü sarsıyor ve tüm dünya ülkelerinin ekonomilerini içine alıyor. Türkiye'de kriz etkisi sizce nereye kadar genişleyecek? Bunun sanayiye ve ülkeye zararları hakkında, bir Organize Sanayi Bölgesini (OSB) yakından tanıyan yönetici olarak tahmininiz nedir?

Bizim insanımızın küresel mali krizi fırsat gördüğünü düşünüyorum. Bölgemizin elektrik tüketimindeki azalmalar son iki aydır yüzde 5 mertebesinde bu durum işyerlerinin çalıştığını göstermektedir. Otomotiv sektörü içinde yer alan ana sanayiye hizmet eden yan sanayide bir gerileme olduğu gerçek. Bölgemizde henüz eleman çıkarılması gerçekleşmedi. Ancak, beyaz yakalı diye tanımlanan çalışanlar ücretlerinin yüksekliğinden dolayı personel çıkarmalarının başında yer alıyor. Son zamanlarda yazılı ve görsel basında gündemi işgal eden konuların başında İstanbul'un geleceğine ilişkin görüşler ve planlar yer almaktadır. Bilindiği üzere Çevre ve Orman Bakanlığı İstanbul'a ait 1/100.000 ölçekli plan yapma yetkisini İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne vermiştir. İstanbul

Büyükşehir Belediyesi BİMTAŞ AŞ bünyesinde kurulan, İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP) yoğun çalışmalara başlamış ve sunulan Rapor, 15 ayrı çalışmalarda görev alanlar tarafından hazırlanan plan, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesinin mahkemeye vermesiyle önce yürütmesi durdurulmuş ve daha sonra da iptal edilmiştir. Bu planın amacının İstanbul'u sanayiden arındırma olduğu anlaşılmaktadır. Bu da kriz ortamında sanayiye ve KOBİ'leri zor durumda bırakmak anlamına gelmektedir.

> Mühendisler sanayi sektöründe krizden nasıl etkilenirler? Bu konuda sanayiye ilişkin gözlemleriniz nedir?

Yukarıda tanımladığım gibi olumsuz etkileneceklerdir. Organize Sanayi Bölgesi'nin temsilcisi olarak içinde yer aldığım İl İstihdam Kurulunun hazırlayıp yayınladığı İstanbul'un İstihdam Politikaları kitabında yer alan 2004 ve 2005 yılı verilerine göre istihdamın payına bakıldığında İstanbul'da artan istihdamın yaklaşık yarısının (480 bin kişi) imalat sektöründe olması üzerinde durulacak ilk konudur. Bu durum iki noktayı gündeme getirmektedir. İlk olarak, İstanbul açısından sanayi sektörünün ağırlıklı yerinin sürdüğü ortaya çıkmakta, ikinci olarak istihdam yaratılması açısından da sanayi sektörünün önemini koruduğu anlaşılmaktadır. İstihdam artışının mesleki açıdan iri-delenmesi de bu durumu doğrulamaktadır. Kırsacı, İstanbul'da sanayi sektörünün gerilediği ve hizmet sektörünün geliştigi yönünde ortaya çıkan bulgularla, istihdam artışıyla ilgili bulgular pek uyusmamakta ve istihdam artışı açısından İstanbul'da hâlâ sanayi sektörünün başrol oynadığı ortaya çıkmaktadır.

> Krizler hem makroekonomik dengeleri büyük çapta bozarlar hem de mikro düzeyde işyerlerinde üretimi, yatırımı ve çalışanların ekonomik ve özlük haklarını etkilerler. Böylece uzun süreli işsizlik dalgası ile toplumsal sorunları da körüklerler. Bu konuda düşünceleriniz nedir? Kendi alanınızda bu sorunlar nasıl şekillenecektir?

Bölgemizde yer alan kurumsal firmaların, 2009 yılı planlarını yeniden gözden geçirdiklerini düşünüyorum. Ancak işsizlik fonunda biriken paranın büyüklüğü de işvereni etkiliyor. İşten çıkaracakları elemanların en azından işsizlik sigortasından yararlanacağını düşünerek süreli olarak işten çıkaracaklardır. SSK primlerinden yüzde 5 yapılan indirim de işten çıkarmaları engellemeyecektir.

> Odamız kriz konusunda önemli uyarılarda bulunmakta ve bazı etkinlikler ile üyelerimizi etkileyecek işsizlik sorununa dikkat çekmektedir. Bu konuda ne tür projeler yapılabilir neler, düşünüyorsunuz? Çıkış yolunun örgütsel mücadele ile açılacağı hakkında görüşleriniz nelerdir?

Elbette ki işsizliğin önündeki en büyük engel büyüme hızının azalmasıdır. Üretim modelinin gelişmesi, büyük projelerin hayata geçirilmesi demir-çelik, alüminyum, şeker, çimento üretim fabrikalarının kamu eliyle yeniden yapılanmaları işsizliği azaltacaktır. Özelleştirmeler yoluyla yabancıların üretim alanlarına girmeleri ilk krizde sahnedeki çekilmelerine neden oluyor. Ulusal sanayi politikalarının yeniden gözden geçirilip uygulamaya sokulmalıdır.

> Bu kriz Türkiye için hangi önlemlerin alınmasını gerektirmektedir? Türkiye'de büyüme hızının düşmesi ve bazı sektörlerde üretimin azalması ne gibi sonuçlar getirecektir? Türkiye'de çalışan kesimler için sizce çözüm ne olmalıdır?

Aşırı tüketimi körükleyecek reklamların engellenmesi, aileden başlayacak tasarruf modelinin gelişmesi, firmaların küçülerek varlıklarını korumaları, şirket ve aile içinde dayanışma ruhunun geliştirilmesinden bahsedebiliriz. Öte yandan, sanayi, İstanbul'un ekonomik gücünün devam etmesinde, verimlilik ve etkinlik temelinde desteklenmesi gereken alan konumundadır. İstanbul'a ilişkin yapılan tanım, tüm aktörlerin ortak paydasında yeniden tanımlanmalıdır. Bu tanım içinde istihdam payı önem arz eden "sanayi olmazsa olmaz" koşul olarak değerlendirilmelidir.

Ece Temelkuran

Ey Mühendis, Beyaz Yakalı Arkadaş; Erken Örgütlenme Hayat Kurtarır!

Bu kriz hepimizi yakar... Hepimiz içindeyiz. Yakanın rengi seni kurtarmaz, emekçi olduğunu unutma!

Onları, kocasından dayak yiyen eğitilmiş, iş-güç sahibi kadınlara benzetiyorum. Tıpkı o kadınlar gibi yaşadıklarını gizliyor, düştükleri durumdan sanki kendileri suçluymuş gibi sorunlarını saklıyorlar. Beyaz yakalı olup da işsizlik tehlikesiyle yaşayanlardan söz ediyorum.

2001'deki kriz sırasında onlarla ilgili 'Beyaz Türk'ün Krizle İmtihanı' diye bir yazı dizisi yapmıştım. O günden beri onlar hakkında bazı şeyler biliyorum. Çoğu, içinden yetişip geldiği özel okul-kolej-dershane-iyi üniversite-kariyer günleri-çokuluslu şirket ayrıcalıkları güzergâhında 'gemisini kurtaran kaptan' ahlakıyla biçimleniyor.

Örgüt deyince akıllarına ya PKK ya Hizbullah geliyor, sendikayı sadece pos bıyıklı işçilerin polislerden dayak yemesine neden olan gayrimeşru bir oluşum olarak görüyorlar. Örgütlenmelerine gerek yok çünkü onlar nasılsa parlak çocuklar. Nasılsa dünyanın kuralı dayanışma değil yarışma ve onlar bütün oyunların kurallarını biliyorlar. Çokuluslu şirkette sendikal faaliyet yürüten bir ahabım anlatmıştı; kendilerinin sendikaya üyelik çağırısı yapıldığında 'Yönetimden izin alsak mı?', 'Müşterilere karşı ayıp olur bençe' gibi acayip tepkiler veriyorlar.

İş yapmaya gelince pek Batılı ama sıra örgütlenmeye gelince pek Doğulular. Ve 2001 krizinden sonra bir kez daha şimdi yeneden 'kocalarından dayak yemek üzereler'. 'İşveren için zerre kıymetin yok, sen emekçisin' dersini şimdi işten atılarak ya da atılma tehdidiyle karşılaşılarak yeniden hatırlamanın eşliğindedir.

Plaza Eylemleri

Ve fakat beyaz yakalılar, bu krizden örgütlenmeyi öğrenerek çıkacak gibi görünüyor. Bugün İstanbul'da 'Plaza Eylemleri' başlıyor. Türkiye Mimar ve Mühendisler Odalar Birliği'nin ve Bank-Sen, Tez-Koop-Sen, Dev-Sağlık-İş gibi sendikaların destek verdiği eylem bugün saat 12.00-13.00 arasında Yapı Kredi Plaza'da.

Eyleme Moda Eylem Grubu da destek veriyor. Eylemler sadece işten atılmaları protesto etmek için yapılmıyor. Esas amacı yeni işten çıkarılmaları engellemek ve beyaz yakalıları sendikal örgütlenmeye çağırarak. Eylemler bugün başlıyor ama her hafta yeni bir eylem ve yeni bir gündemle devam edecek bir süreç bu. Bugünkü eylemin gündemi IBM'den çıkarılan sendika temsilcileri.

**Bak beyaz yakalı arkadaşım, alınının akıyla iki kez işten atılmış biri olarak söyleyeyim:
Bu işten atılma meselesinin en kötü yanı, selam vermeyeceğin adamlara muhtaç olmaktır. Kendini parasızlıkla, işsizlikle terbiye ettirme. Git, adam gibi eylemine katıl, sendikana üye ol.**

Nedim Akay, Elvan Demircioğlu, Berk Alev sendika temsilcisi olmaları 'gerekçe gösterilmeyerek' işten atıldılar. Nedim Akay 17, Elvan Demircioğlu 20 ve Berk Alev (adından da anlaşılacağı üzere) 3 yıllık IBM çalışanıydı.

Beyaz yakalı arkadaş

Ey beyaz yakalı arkadaş! İyisi mi sen örgütlenmek için fazla havalı olduğunu sanma. Daha bildiğin şekil söyleyeyim: "Are you too cool to be a union member?" Gel sen bu sendikaya üye ol. Çünkü pısrık kolej çocukları gibi sinip kalmakla bu işin yürümediğini, elinden manyetik kartın alınmak suretiyle oyun dışına atıldığını gördün 2001'de. Kimi işten çıkaracaklar diye tırnak yiyip bölüm şefine yaranmaya çalışacağına delikanlı gibi sendikana üye ol, işten çıkarıldığında yanında bunun hesabını soracak insanlar olsun. İşin ucunda tıptış tıptış evine gidip o havalı cep telefonunun çalmadan, internet sitelerine CV gönderirken depresyona girmek var.

Bak beyaz yakalı arkadaşım, alınının akıyla iki kez işten atılmış biri olarak söyleyeyim: Bu işten atılma meselesinin en kötü yanı, selam vermeyeceğin adamlara muhtaç olmaktır. Kendini parasızlıkla, işsizlikle terbiye ettirme. Git, adam gibi eylemine katıl, sendikana üye ol. Benden sana tavsiye, ihtiyacın olmaz zannetme. Bu kriz hepimizi yakar, senin 'departmanın' kurtulur, 'executive bilmem ne' olman sana ayrıcalık sağlar sanma. İşveren değilsen bu işin içindesin! Hepimiz içindeyiz. Yakanın rengi seni kurtarmaz, emekçi olduğunu unutma.

(Yazarın ..... tarihli Milliyet Gazetesi'nde yayınlanan yazısıdır.)